

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > סוגיות בפרשה 038 בהעלותך שירה

סוגיות בפרשה 038 בהעלותך שירה

[א] בפרשה מוזכרת המצוה של תקיעה בחצוצרות (במדבר תחילת פרק י') "וידבר ה' אל משה לאמר, עשה לך שתי חצוצרות כסף, מקשה תעשה אתם, והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות". בסדר הפסוקים מוזכרים כאן חמישה סוגים של תקיעה בחצוצרות. א. תקיעה למקרא עדה. ב. למקרא הנשיאים. ג. למסע המחנות. ד. למלחמה, כפי שכתוב (פסוק ט') "וכי תבואו למלחמה בארצכם". ה. תקיעה (פסוק י') "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם". אופני התקיעה היו שונים. רש"י (פסוק ו') מביא סיכום הדברים לענין שלושת הסוגים הראשונים, "הרי סימן לשלושתם, מקרא עדה בשתיים, ושל הנשיאים באחת, זו וזו אין בהן תרועה. ומסע המחנות בשתיים, על ידי תרועה ותקיעה". כלומר, כאשר אוספים את המחנות - אין שם תרועה. כאשר אוספים את הנשיאים - אין שם תרועה. מה שאין כן מסע המחנות - על ידי תרועה ותקיעה.

תקיעה ותרועה - רחמים ודין

[ב] אם כן בחצוצרות ישנן שני סוגי תקיעה - תקיעה ותרועה. הרמב"ן על אתר מבאר (פסוק ו', ד"ה תרועה יתקעו למסעיהם) את החילוק היסודי בין תקיעה לתרועה. "כבר פירשתי בסדר אמור אל הכהנים כי התרועה רמז למידת הדין. כי כן כתוב במסעות - על פי ה' ביד משה - והיא המנצחת במלחמה". אומר הרמב"ן שהתקיעה הנקראת תרועה, היא רמז למידת הדין, ולכן היא זו שמנצחת במלחמה. מביא הרמב"ן ראייה לדבריו, "וכתוב, וכי תבואו למלחמה בארצכם וגו' והרעתם, ועל כן אמר משה וינוסו משנאיך מפניך, וכן תראו כי חומת יריחו נפלה בתרועה". כל זה בחינת תרועה שהיא מידת הדין שהיא כוח של מלחמה. זה סוג אחד. את הסוג השני שהיא התקיעה, מבאר הרמב"ן "כי הפשוטה רמז למידת הרחמים, כי ימינו פשוטה לקבל שבים. כי המלחמה לתרועה, והמועדים והשמחה לרחמים". אם כן למדנו מדברי הרמב"ן את נקודת יסוד הדברים. ישנם כאן שני סוגים של תקיעות. יש תקיעה ויש תרועה. תקיעה שהיא הפשוטה, היא רמז למידת הרחמים. והתרועה רמז למידת הדין. אם כן בעומק מבואר כאן שישנם שני מהלכים יסודיים בדיני התקיעה. ישנה תקיעה השייכת למידת הרחמים, ותרועה השייכת למידת הדין.

כלי הנגינה במקדש

[ג] נתבונן עתה בעזר ה' כיצד שני הקוים הללו מתגלים למעשה בדינים של התקיעה. וקודם נקדים בקצרה, דהנה החצוצרות, כפי שמוזכר כאן בפסוק שתוקעים בחצוצרות, הן למעשה רק חלק מהכלים שהיו בבית המקדש. במקדש, כפי שמבואר בארוכה בסוגיה במסכת ערכין בפרק שני מדף י' עד י"ג, היו כמה וכמה סוגי כלים. מבואר במשנה (דף י' ע"א), "אין פוחתין משני נבלים, ולא מוסיפין על שישה. אין פוחתין משני חלילין". מבואר אם כן במשנה שהיו עוד שני סוגי כלים, מלבד הכלי שנקרא חצוצרות המוזכר במשנה בדף י"ג ע"א. היה כלי של נבלים. וכן היה כלי שני - חלילים. במשנה בדף י"ג ע"א מבואר עוד ג' סוגי כלים. "אין פוחתים משני חצוצרות", אלו החצוצרות של הפרשה דידן, "מתשעה כינורות והצלצל לבד". אם כן מבואר במשנה שהיו חמישה סוגי כלים במקדש: נבלים, חלילים, חצוצרות, כינורות וצלצל. דין החצוצרות המבואר אצלנו בפרשה הוא למעשה אחד מהחמישה שנמנו במשנה. החצוצרות עצמן - מי היה תוקע בהן? מפורש בפרשה (פרק י' פסוק ח') "ובני אהרון הכהנים יתקעו בחצוצרות". וזה כולל גם את התקיעות במועדים שהיתה במקדש (שם פסוק י'). הרי שמבואר

שישנה תקיעה בחצוצרות במקדש שהיא עבודת הכהנים ולא עבודת הלויים.

חצוצרות הלויים

[ד] מה שאין כן דיני שירה. שירה זו עבודת הלויים. למעשה שיטת בעלי התוספות כפי שמבואר במסכת זבחים (דף ס"ח ע"א ד"ה כשהוא), וכן במסכת עבודה זרה (דף מ"ז ע"א ד"ה קרניה) - שבעצם היו שני סוגי חצוצרות. ישנם החצוצרות שבהם תקעו הכהנים, זה סוג אחד של חצוצרות. וישנו סוג שני של חצוצרות שגם הוא חלק מהחמישה כלים שהזכרנו בדברי המשנה במסכת ערכין, ששייך לשירת הלויים. כלומר החצוצרות שנמנו במשנה בערכין דף י"ג ב', כוללות שני מיני חצוצרות, לכהנים וללויים. יש מקום עמוק לדון האם התקיעות בחצוצרות הכהנים הם מדין שיר או רק מדין תקיעה (עי' רש"י בע"ז מ"ז ע"א ד"ה לחצוצרות, ומאידך עי' רש"י בסוכה נ"א ע"א ד"ה למחצצרים). כמו שיש דין תקיעה בראש השנה, שזה לא מדין שירה. אף על גב שאם תקע לשיר יצא, אבל זה לא מדין שירה. ובודאי שבשאר המקומות שנצטוו הכהנים לתקוע, בד' סוגי התקיעות הראשונים בפרשה, וכן התקיעות בתעניות ובעת צרה (עי' ספר המצוות לרמב"ם עשה נ"ט), אינם לשם שירה. עכ"פ ישנה תקיעת כוהנים בחצוצרות, זה סוג אחד של תקיעה. וישנו סוג שני של תקיעה, שזו תקיעת הלויים. תקיעת הלויים היא מדין שירה. כך מפורש בתוס' הנ"ל, וכן ברמב"ם (פ"ג הלכות כלי המקדש ה"ג וה"ד). לסיכום, ישנן חצוצרות של כהנים וישנן חצוצרות של לויים. ואלו ואלו נכללים בחצוצרות שהם אחד מחמשת הכלים שמוזכרים במשנה. היו יותר מחמישה כלים, כפי שנראה לקמן. אם כן, יש לנו יסוד של חצוצרות שהוא מדין שירה, דהיינו - שירת הלויים.

למה הריעו במסע המחנות

[ה] לאחר שראינו את דברי הרמב"ן, שסוגיית התקיעות מחולקת לשתיים, דין תקיעה כפשוטו שהיא רחמים, ודין תרועה שהיא מידת הדין. אם כן, ניתן להבין ברור את מה שמבואר בפרשה, ש"בהקהיל את הקהל" - כשאספו את ישראל וכשאספו את הנשיאים - היה הדין "תתקעו ולא תריעו". מה שאין כן בנסיעת המחנות היתה גם תרועה. מדוע? הנסיעה זה סוג של שבירה. הדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פרו ורבו, וממעטת את הממון, וממעטת את השם (רש"י לך לך י"ב ב'). זה סוג של שבירה. לכן כאשר ישנה נסיעה, ישנה גם תרועה. מה שאין כן כאשר כל התקיעה היא על מנת לאסוף את כולם, היא תקיעה פשוטה שאין בה תרועה.

האם תר"ת חד היא או שלוש

[ו] יתר על כן, המשנה אומרת בערכין (דף י' ע"א), וכן מובא במשנה במסכת סוכה (דף נ"ג ע"ב), "אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה". ביום רגיל היו עשרים ואחת תקיעות במקדש. כפי שמבואר שם במשנה בסוכה, היו שלוש לפתיחת שערים, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערביים, הרי עשרים ואחת ביום רגיל. ישנם ימים שתקעו ארבעים ושמונה פעמים, כדמבואר במשנה שם בסוכה, ויש ימים שאפילו יותר (עי' בברטנורא ובתפארת ישראל). אומרת הגמרא בערכין ובסוכה, "מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא רבי יהודה אומר הפוחת לא יפחות משבע ולא יוסיף על שש עשרה". רבי יהודה מונה שלוש ממנין דרבנן. שבע במקום עשרים ואחת, שש עשרה במקום ארבעים ושמונה. "במאי קמיפלגי. רבי יהודה סבר תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא, ורבנן סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד ותקיעה לחוד". ישנה כאן מחלוקת כיצד מונין תקיעה תרועה ותקיעה. האם זו הבחנה של שלושה כוחות, שלושה שמות לעצמן, או שישנה כאן פעולה אחת שיש לה שלושה חלקים. במשנה אצלנו שמבואר שאין פוחתין מעשרים ואחת, זה בעצם שבע שכל אחד מורכב משלוש, לכן הוא עשרים ואחד. זוהי שיטת רבנן. מה שאין כן רבי יהודה סובר שתקיעה תרועה ותקיעה אחת הם.

[ז] מה העומק במחלוקת? נבאר זאת על פי יסוד דברי הרמב"ן. האם אנחנו רואים את התקיעה תרועה ותקיעה כחד, כלומר שהתקיעה היא גם בערכים של תרועה, שאין זו תקיעה גמורה. תקיעה גמורה תהיה "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" (ישעיה כ"ז י"ג), כמו שאנחנו נוהגים היום בראש השנה שתקיעה אחרונה היא תקיעה גדולה. מאידך, תקיעה תרועה תקיעה לשיטת רבנן אלו שלוש מצוות, מחמת שהתקיעה היא לא במהות של תרועה. לרבי יהודה שזו מצוה אחת, תקיעה תרועה תקיעה היא מצוה אחת, יש לזה שם אחד, מחמת שגם התקיעה היא בערכים של תרועה. מה שאין כן לשיטת רבנן, התקיעה והתרועה והתקיעה הם שלשה שמות, מחמת שהערך של התקיעה הוא לא בערך של תרועה, ולכן התקיעה קובעת שם

[ח] אם כן, ברור היסוד שהמחלוקת בין ר' יהודה לרבנן היא איך כיצד מבחינים את הערך של התרועה ואת הערך של התקיעה. אם מבחינים את התקיעה בערכים של תרועה, הם יכולים להיות אחד. אבל כאשר מבחינים את התקיעה לא בערכים של תרועה, אזי אלו שלוש מצוות לעצמן. זה מצד הסוגי תקיעות שישנן - תקיעה ותרועה, וזה מצד כיצד מונים את מספר התקיעות - האם כשבע או כעשרים ואחת, האם כתקיעה תרועה תקיעה חדא היא, או תקיעה לחוד, תרועה לחוד, ותקיעה לחוד.

שירה בבחי' תקיעה ושירה בבחי' תרועה

[ט] לפי זה יש להבין. הרי כמו שהזכרנו לעיל, תקיעת החצוצרות שהיתה בלויים היא מדין שירה. הפשטות היא שגם הלויים כאשר ניגנו בחצוצרות, רק תקעו או הריעו, דלא מצינו הוצאת קול מסוג אחר בשופר ובחצוצרות, וגם נראה שאינו אפשרי. א"כ יש לשאול, האם התקיעה היא מדין שירה או שהתרועה היא מדין שירה? לכאורה פשוט שהדין שירה כולל גם את התקיעה וגם את התרועה. הרי שבעומק מבואר כאן שיש שני סוגי שירה. ישנה שירה שהיא בבחינה של תרועה, וישנה שירה שהיא בבחינה של תקיעה. בפשטות היה מקום להבין שאולי שירה שייכת רק לתקיעה. אבל כפי שיתבאר לפנינו שכאשר הלויים תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, וחלק מדין שירה שבדבר הוא מדין תרועה, אזי ע"כ מבואר שבעומק שביסוד דין שירה, ישנם שני דינים בשירה. ישנה שירה שהיא בבחינת תקיעה וישנה שירה שהיא בבחינת תרועה. ואלה הם שני דיני שירה.

שירת זכר ושירת נקבה

[י] ננסה לראות כיצד למעשה היסוד הזה מתגלה כסדר. ישנו מדרש במכילתא (בשלח, פרשת השירה, פרשה א'), ומובא ברש"י בערכין (י"ג ע"ב ד"ה בנבל), ובתוס' במסכת פסחים (דף קט"ז ע"ב ד"ה ונאמר). בזמן הזה השירה שלנו היא בבחינת "שירה חדשה שבחו גאולים" (בסידור קודם תפילת י"ח). שירה חדשה זו לשון נקבה. לעתיד לבוא נאמר לשון זכר, נשיר לפניו שיר חדש. בלשונות הפסוקים כמה וכמה פעמים מוזכר שיש שיר חדש (עי' תהלים פרקים ל"ג מ' צ' צ"ח קמ"ד וקמ"ט). רש"י מביא את דברי המכילתא דבשלח, בהקשר שהגמרא אומרת שם שישנו בחינת כינור של שבעה נימין, ישנו כינור של שמונה נימין וגם של עשרה נימין. כינור של מקדש - של שבעה, בבחי' שבע יפול צדיק וקם (משלי כ"ד ט"ז), של ימות משיח - של שמונה, של לעתיד לבוא - של עשרה נימין, ואז יהיה שיר חדש. "כינור של מקדש של שבעת נימין היה שנאמר שובע שמחות את פניך, אל תקרי שובע אלא שבע. ושל ימות משיח שמונה, שנאמר למנצח על השמינית, על נימא שמינית. של עולם הבא עשר, שנאמר עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכינור. ואומר הודו לה' בכינור, בנבל עשור זמרו לו שירו לו שיר חדש". מבואר שזה שיר חדש. ישנו חילוק בין שמונה לעשר. מסביר רש"י, "בנבל עשור - של עשר נימין, ולעולם הבא משתעי, מדכתיב שיר חדש, לשון זכר". רש"י אומר שהשיר חדש יהיה לעתיד לבוא. מה שכתוב "בנבל עשור זמרו לו", עשור מלשון עשר. לעתיד לבוא תהיה בחינה של עשר ולזה יקרא שיר חדש.

[יא] מה ההבדל בין שירה של נקבה לשירה של זכר? בעולם הזה אומרים שירה, לשון נקבה, כפי שמביא רש"י מהמכילתא, "כשם שנקבה זו יולדת, כך תשועות הללו סופן לילד צרות. אבל שיר של עולם הבא - לשון זכר שאינו יולד". אומר רש"י בדברי המכילתא, שיר של נקבה - נקבה יולדת, זה שיר שלאחר מכן יולדו צרות. מה שאין כן שיר זכר - זכר אינו יולד, זה שיר של לעתיד לבוא שיותר אין צרות. למעשה במדרש רבה דבשלח (פרשה כ"ג פיסקא י"א) ישנו נוסח קצת שונה. "כל השירות שנאמרו בעולם לשון נקבות. לומר מה הנקבה הזאת מתעברת ויולדת וחוזרת ויולדת, כך הן הצרות באות עליהן, והיו אומרים שירה בלשון נקבות. וכו' אבל לעתיד לבוא אין עוד צרות, וכו' באותה שעה אומרים שיר לשון זכר שנאמר שירו לה' שיר חדש". מבואר שם שהשירה של השתא היא שירה שבאה מתוך צרה, מה שאין כן שירה של לעתיד לבוא היא שירה שלא תבוא מתוך צרה. במדרש שוחר טוב על תהלים גם כן מבואר אותו יסוד, שישנה שירה של השתא שהיא באה מתוך צרות והקב"ה עושה לנו נס אז אנחנו משוררים (עי"ש על מזמור י"ח), וישנה שירה של לעתיד לבוא שגם בלי נס שלאחר צרות נשורר (עי"ש על מזמור קמ"ט). וכן שם במזמור קמ"ה כתוב "לא כעכשיו, אם עשה להם נסים אומרים שירה, ואם לאו אין אומרים שירה. אלא לעתיד לבוא אינם בטלים, אלא הם אומרים השירה והברכה תמיד". וכן מבואר במדרש שיר השירים (פרשה א' פיסקא ל"ו).

[יב] אם כן מבואר כאן שישנם שני סוגי שירה. ישנה שירה בבחינה של שירת זכר וישנה שירה בבחינת שירת נקבה. שירת נקבה בעומק היא באה מצרה ולכן היא גם יולדת צרה. היינו שדברי המכילתא שהביא רש"י ודברי המדרש רבה הינם שני צדדים של אותה מטבע. במד"ר מבואר שזה שיר שבא מתוך צרה, ובמכילתא מבואר שזה שיר שתבוא אחריו צרה. ובעומק, מחמת שהשיר בא מתוך צרה, לכן זהו שיר שתבוא ממנו לבסוף צרה. זוהי שירת נקבה. מה שאין כן שירת זכר. שירת זכר זוהי שירה שלא באה מתוך צרה, וזוהי שירה שלא באה אחריה צרה, כדרך זכר שאינו יולד. א"כ, ישנה שירה שכל מהותה באה מתוך צרה ולכן יולדת צרה, וישנה שירה שהיא לא באה מתוך צרה ולכן היא לא יולדת אחריה צרה. ובעומק הדבר ברור ששירת נקבה היא בחינת שירה של תרועה, ושירת זכר זוהי בחינת שירה של תקיעה, כדברי הרמב"ן. בחינת שירה של תקיעה היא לא באה מתוך צרה, וגם לא תבוא באחריתה צרה. שירה הבאה מתוך צרה, שהיא שירת נקבה, זוהי בחינת התרועה. היא באה מתוך צרה, והיא תביא לצרה. כי השורש של הדבר הוא אחריתו. כל סוף נעוץ בהתחלה. אם ההתחלה היא צרה אזי האחרית צרה. נקודת הראשית היא נקודת האחרית. אבל לבסוף יתגלה ראשית שהיא למעלה מן הצרה. כי כאשר מגלים את הראשית בצרה אז גם האחרית היא צרה. אבל כאשר נגלה ראשית שקדם לצרה, גם האחרית לא תהיה צרה. שירה שבאה מתוך שלמות גם אחריתה שלמות. ועוד נבאר זאת, בעזר ה'.

לפי זה אפשר לומר שר' יהודה הסובר שכל התקיעות האינדנא הם בערך של תרועה, רואה את התקיעה שהיא מבחי' צרה, ובעת צרה בוכין, שהרי תרועה היא גנוח גניח, ילולי ליל (ראש השנה ל"ג ב'). אבל לרבנן תקיעה לחוד ותרועה לחוד, הם רואים גם את התקיעה שאין בה צרה. וכן יש לבאר עד"ז מה שדוד אמר שירה על המילה לאחר שיצא מבית המרחץ (מנחות דף מ"ג ב'), שאם התינוק שנימול היה ערל, הרי זו שירה שבאה מתוך צרה, ואם הוא נולד מהול, הרי זה שיר של זכר.

שירה למלחמה עם הרע ושירה לחציצה בפני הרע

[יג] נלמד עתה את הסוגיה מה נקרא שיר שבא מתוך צרה, שיר של צרה, ומה הוא שיר שאינו שייך לצרה. הנה במשנה בריש פרק שני במסכת שבועות (דף י"ד ע"ב), מבואר הדין כיצד מרחיבים את העזרה, כיצד מרחיבים את ירושלים עיר הקודש. הרי ישנם גבולות לכל דבר. ישנו גבול לעזרה, לבית המקדש, להר הבית ולירושלים. אם רוצים להרחיב את הגבולות, אזי המשנה מראה שם כסדר איך עושים זאת. "במלך ונביא ואורים ותומים, וסנהדרין, ובשתי תודות, ובשיר". צריך א"כ שיהיה גם שיר. אומרת הגמרא שם (דף ט"ו ע"ב), מהו אותו שיר ששרים. דבר ראשון אומרת הגמרא שזהו שיר של תודה. דבר שני אומרת הגמרא שזהו שיר של נגעים, "יושב בסתר עליון" (תהלים צ"א). ודבר שלישי אומרת הגמרא שזהו שיר של פגעים. להבדיל, כך הרי אנחנו נוהגים כאשר מלווין את המת שחוששים ח"ו שלא ידבקו בו כוחות רע. אומרים יושב בסתר עליון, כמו שאמר משה (עי' מדרש שוחר טוב על מזמור צ"א, ועי' רש"י בתהלים שם). אם כן מפורש בגמרא שישנם שני סוגי שיר. ישנו שיר שהוא שייך לשיר שהוא תודה, שיר של שמחה. סוג שני של שיר נקרא שיר של נגעים, שיר של פגעים. זה שיר שנוגע, נושק בנקודה של רע. מהו החילוק בין נגעים לפגעים. פגע בא מבחוץ, נגע בא בפנים. שני השירים הללו, בין שיר של נגעים ובין שיר של פגעים, הוא שיר שיש לו נשיקה עם נקודת הרע. מה הנשיקה שלו עם נקודת הרע? ישנן כאן שתי בחינות הראשונה, שהוא נלחם עם הרע, כפי שראינו בדברי הרמב"ן שהזכרנו, שבחינת שיר מצד התרועה בחצוצרה, היא המנצחת במלחמה, היא מפילה את חומת יריחו. "כי תבואו למלחמה בארצכם, והרעתם". ישנו דין של תקיעה בחצוצרות בעת מלחמה, זו מלחמה, הוא נלחם עם הנגעים, הוא נלחם עם הפגעים. כמו שאמרנו מבפנים ומבחוץ, שני מדרגות, אבל הוא נלחם. זו בחינה אחת בשיר של הנגעים ובשיר של פגעים.

[יד] הבחינה השניה בנשיקה עם כוח הרע היא ליצור מחיצה מן הרע. הרי מרחיבים את מחיצת ירושלים, את מחיצת העזרה, ויוצרים מחיצה חדשה. מחד, כמו שאומר הרמב"ן, אנחנו מפילים את חומת יריחו, בכוח של מלחמה. וכמו שאומר בעל הטורים (במדבר י' ו') בד"ה והרעתם בחצוצרות, על שם "רוע התרועעה הארץ", "תרעם בשבט ברזל". ובד"ה תבאו, אותיות אבות, שזכות אבות תעמוד במלחמה. כל אלו הן הבחנות של כוחות מלחמה. אבל לאחר מכן צריך שמירה מנקודת הרע. זהו בחינה של שיר מלשון עיגול, כמו שאומרת הגמרא בבבא מציעא (עי"ש רש"י דף כ"ה א' ד"ה כשיר), ובמסכת שבת (עי"ש רש"י דף נ"א ב' ד"ה בשיר), ובמסכת נידה (עי"ש רש"י דף נ"ח א' ד"ה כשיר). זו הבחנה של שיר מלשון עיגול, בחינת חומה ששומרת. אבל בהבחנה הראשונה שיר הוא מלשון שויר, כמו שאומרים חז"ל במדרש בשיר השירים (פרשה א' פסקא י"א). שיר שהאדם שר בכדי להשתייר, להינצל מן הפגע, להינצל מן הנגע. הוא שר למלחמה, בבחינת "והמחנה הנשאר לפליטה"

(בראשית ל"ב ח'). על ידי השיר הוא ישתיר, הוא יתקיים, הוא לא יתבטל. זו בחינת שיר מלשון שיר. והבחינה השניה היא שיר מלשון שיר, עיגול. זו ההבחנה שהשירה יוצרת חומה. אלו שני השירים הם שירים הנושקים בנקודה הרוע.

[טו] המשנה בכתובות (דף מ"ו ע"ב) דנה בחיובים של בעל לאשתו, שחייב במזונותיה ובפרקונה ובקבורתה. במיתתה, אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילים ומקוננת. היום בכנסת ישראל ברוב המקומות כבר לא נהוג בכלי שיר, אם כי ישנם מקומות שעדיין נהוג. כי כשמשתמשים בכלי שיר בשעת המוות - זה אותו שיר שנלחם עם הרע. זה אותו שיר של פגעים, שיר של נגעים. והמנהג בכנסת ישראל להגיד "יושב בסתר עליון" - זה שיר בפה, כמו שנבאר לקמן את הסוגיה שישנה שירה בפה וישנה שירה בכלי. כאשר בן אדם מת ואומרים "ויהי נועם" (תהלים צ' י"ז) ואומרים "יושב בסתר עליון", זה מדין שיר, קינה. אומרים חז"ל (ילקוט שמעוני תהילים רמז תתמ"ג בסופו), כשם שבשעה שנבנה הבית היה שיר, כך היה שיר בחורבנו. כלומר, השיר הוא גם בנשיקה עם נקודת הרע. הוא שיר שנלחם עם הרע, והוא שיר ששומר מן הרע.

[טז] חז"ל דרשו (איכ"ר פרשה ד' פסקא ט"ו), "ארבעה מלכים היו וכו'. דוד אסף יהושפט וחזקיהו. דוד המלך אמר ארדוף אויבי ואשיגם (תהלים י"ח ל"ח), וכו', יהושפט אמר אני אין בי כח להרוג אלא אני אומר שירה ואתה עושה. חזקיהו אמר אני ישן על מיטתי ואתה עושה". כלומר, יהושפט נלחם מכוח השירה. השירה היא סוג מסוים של מלחמה. הגמרא בסנהדרין (דף כ"ב ע"א) דורשת "מוציא אסירים בכושרות", אל תקרי בכושרות אלא בכי ושירות. כאשר האדם נושא אשה יש בכי ושיר (עי' ביאור הגר"א ביהל אור להיכלות דפקודי, הוצאת המסורה דף ל"ג עמודה א' ד"ה כל אינון דשקילין דא עם דא). בפשטות יש גם בכי וגם שיר. אבל בעומק, אם יש גם בכי וגם שיר, זה מחמת שהשיר הוא בערכין של בכי גם כן. כשם שבשעת לידתו של אדם יש שירה, כך בשעת מיתתו יש שירה אמרו חז"ל. זה שיר של פגעים. זה שיר של נגעים. זה שיר של מלחמה. תריעו. זה סוג אחד של שירה.

שיר של תודה

[יז] הסוג השני של השירה הוא שיר של תודה. כשמרחיבים את ירושלים, מחד באים להתפשט על עוד שטח ולסלק משם את הרע, זה שיר של פגעים שיר של נגעים לסלק את הרע. מאידך יוצרים גבול חדש שהרע מכאן ואילך לא יכנס. זה שיר מלשון שמירה. אבל מאידך ישנו שיר בבחינת תודה שהוא הרחבת הקדושה למקום החדש. זה שיר שמרומם. זה שיר שמעלה. מצד כך הוא שיר מלשון שררה. א"כ, יש שיר במלחמה עם הרע, שיר של פגעים שיר של נגעים, שהוא בחינת תרועה. זו סוגיה אחת של שירה. וישנו שיר שהוא בבחינה של תקיעה, זה שיר שהוא בבחינה של תודה. שיר מלשון נשיאה, מלשון שררה, משם מרוממים ושרים. כשמגלים אם כן הרחבה של ירושלים, מחד מסלקים את הרע, יוצרים שמירה חדשה לרע, ומאידך יש כאן הרחבה. "הרחיבי מקום אהלך" (ישעיה נ"ד ב'), מבחינה של הרחבה של קדושה שזה שיר של רוממות. מצד כך זה שיר של תודה.

כלי שרת ממתכת עץ וחרס

[יח] נתבונן עתה בסוגיה ממה היו עשויים הכלי שיר. כמו שהזכרנו היו חמישה סוגי כלי שיר, כמפורש במשנה בערכין. ממה היו עשויים הכלים? ישנה מחלוקת בגמרא (מסכת סוכה דף נ' ע"ב, מסכת סוטה דף י"ד ע"ב, מסכת מנחות דף כ"ח ע"ב), מה הדין בכלי שרת שעשאו מעץ. האם כשרים הם או לא. כלים שהיו עשויים במקדש היו עשויים בעיקר ממתכות. על אף שהיה למשל הארון שהיה עשוי מעץ, אבל בפנימיותו וחיצוניותו ציפוהו בארונות זהב (עי' יומא דף ע"ב ע"ב), וזה נקרא עץ בבחינה של מתכת. לכולי עלמא אומרת הגמרא (זבחים דף צ"ו), כלי שרת שעשה אותם מחרס פסולים. אם כן שלושה שלבים: כלים העשויים ממתכות - כשרים, מכלי עץ - מחלוקת, מחרס - לכולי עלמא פסולים. מה עומק הדבר? כמו שכבר הזכרנו בשיעור על ברכת החמה, חרס הוא מלשון הרס. כלי חרס שבחינת שבריתם זוהי טהרתם, הם בבחינה של הרס. לכן אי אפשר לעשות כלי מקדש מחרס, ולכן אומרת הגמרא (זבחים דף צ"ו ע"א), שאי אפשר לעשות את התנור בבית המקדש מחרס על אף שזה יותר טוב, אלא ממתכת היה. ישנו מיעוט, שממעטים שחרס פסול. כי חרס הוא בחינה של הרס, בחינה של קלקול.

כלי שרת מעץ

[יט] והנה אם באים לעשות כלי שרת מעץ, ברור לכל משכיל, שהשורש הוא מעץ הדעת טוב ורע. מצד שהוא טוב - אפשר לעשות את העץ לכלי שרת. מצד שהוא רע - אי אפשר לעשות את העץ לכלי שרת. לכן ישנה מחלוקת בגמרא האם אפשר לעשות כלי שרת מעץ או שאי אפשר לעשות כלי שרת מעץ. מצד מה שעץ הוא טוב, אפשר לעשות אותו כלי שרת. מצד מה שהעץ הוא רע, אי אפשר לעשות אותו כלי שרת. אבל ביתר עומק, הגמרא אומרת במסכת סוטה (דף י"ד ע"ב), שכל המנחות מביאים בכלי הראוי לכלי שרת, אבל מנחת הסוטה היא בסלי נצרים (עי' רש"י שם דף י"ד ע"א ד"ה כפיפה מצרית), מחמת שאי אפשר לעשות כלי שרת מנצרים. לא מיבעיא למאן דאמר שאי אפשר לעשות כלי שרת מעץ, שבוודאי אי אפשר לעשות מנצרים שהם עץ. אלא אפילו למאן דאמר שאפשר לעשות כלי שרת מעץ - מנצרים אי אפשר, משום "הקריבהו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך" (מלאכי א' ח').

[כ] אם כן, העץ עצמו יש בו הבחינה שאפשר לעשות ממנו כלי שרת, ויש בו הבחינה שאי אפשר לעשות ממנו כלי שרת. עומק הדבר : מצד החלק של טוב שבדבר בוודאי שאפשר לעשות כלי שרת. מצד החלק של הרע - כמו שאמרנו שישנה שירה שהיא בבחינה של שירה של נגעים ושירה של פגעים - יש את המלחמה עם הרע, ויש את הרע. מצד הרע שזה סלים של נצרים, "הקריבו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך", אי אפשר לעשות כלי שרת מעץ כזה. אבל מצד המלחמה עם הרע, שיר של נגעים שיר של פגעים, אזי אפשר לעשות כלי שרת מעץ, כי ישנה כאן נקודה של המלחמה עם הרע. א"כ, עומק המחלוקת האם אפשר לעשות כלי שרת מעץ או לא, הנה מצד הטוב שבו אפשר לעשות. וגם מצד השמירה מן הרע והמלחמה עם הרע, למד"א כלי שרת מעץ כשרים - אפשר לעשותם מעץ. ולמד"א פסולים - א"א, כי סוף סוף יש בהם נגיעה עם הרע. אבל מצד הרע שבו שזה כלי נצרים, לכ"ע אי אפשר לעשות ממנו כלי שרת.

החליל היה עשוי מעץ

[כא] והנה לכולי עלמא היה כלי אחד שהיה מעץ. מהו אותו כלי שהיה מעץ? אומרת הגמרא (ערכין דף י' ע"ב) זהו החליל. החליל יש לו שני שמות, נקרא אבוב ונקרא חליל. "תנו רבנן, אבוב היה במקדש, חלק היה, דק היה, של קנה היה, ומימות משה היה". האבוב שהיה בבית המקדש, הוא היה אותו אבוב שהיה מזמן משה רבנו. כלי שרת שעשאו משה, חוץ מהחצוצרות (במדבר רבה פרשה ט"ו פיסקא ט"ו, ספרי במדבר י' ח', מנחות כ"ח), ראויים לכל הדורות כולם. אולם לא חייבים להשתמש בהם. מה שאין כן האבוב, זה היה האבוב שהמשיך מימות משה. "ציוה המלך וציפוו זהב ולא היה קולו ערב. נטלו ציפוו והיה קולו ערב כמות שהיה". כאשר ניסו להפוך אותו מעץ לזהב - הוא איבד את קולו. אשר על כן נטלו את הזהב, והחזירו אותו לכמות שהיה. הרי שלכולי עלמא החליל היה עשוי מעץ. הגמרא אומרת (סוכה דף נ' ע"ב), דלמאן דאמר כלי שרת מעץ פסול, אין דנין אפשר משאי אפשר. האבוב אם לא יהיה מעץ אין קולו יפה, לכן הוא עשוי מעץ. מה שאין כן שאר הכלים שאפשר לא לעשותם מעץ - אין עושים אותם מעץ. כי יש בכלי עץ בחינה של מלחמה ולכך מצד חלק הרע שבעץ א"א לעשותם מעץ. אבל למד"א כלי שרת מעץ כשר, ילפינן אפשר משאי אפשר להכשיר כלי שרת מעץ.

שני שמות לחליל

[כב] א"כ האבוב הזה יש לו שני שמות : הוא נקרא אבוב והוא נקרא חליל. שואלת הגמרא בערכין (דף י' ע"ב), "פתח בחליל ומסיים באבוב". מאי שמו, חליל או אבוב, שפותחים בחליל ומסיימים באבוב. "אמר רב פפא היינו חליל היינו אבוב". שמו העיקרי הוא בעצם אבוב, "ואמאי קרי ליה חליל" למה קוראים לו חליל? "דחלי קליה". אומר רש"י "חלי קליה - מתוק קולו לשמוע". בעצם השם שלו הוא אבוב. אז למה הוא נקרא חליל - מלשון חלי, מלשון מתוק. כל בר דעת מבין שמחד הוא נקרא חליל מלשון חלל. שזה בחינת הרע, בחינת ההעדר, ולכן בשעת המות מקוננים בחלילין, כדלעיל. ומאידך הוא נקרא חלי בלשון ארמית מלשון מתיקות. זה גופא התיקון של החליל שהיה עשוי מעץ. ועץ הדעת טוב ורע - מצד הטוב שבו הוא נקרא חלי, מתוק. מצד הרע שבו הוא נקרא חליל מלשון חלל. חלי קליה, המתקנות שלו באה מהאיתהפכא שלו מחלל לחליל - זה המתקנות שלו. גם למאן דאמר כלי שרת שעשויים מעץ פסולים - חליל כשר, מחמת שחליל הוא נקודת ההפיכה מן הרע לטוב, הוא הופך אותו מהחלל לחלי, למתוק.

עיקר שירה על שם החליל

[כג] אומרת המשנה בערכין (דף י' ע"א) "ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח". ומבואר בגמרא שם "הואיל ויחיד גומר בהן את ההלל". באותם י"ב יום גומרים בהם את ההלל במקדש. כל ההלל. הלל, כפי שידוע, בגימטריא שם אדנות, שזה הכוח ששולט ומהפך את כוח הרע לכוח הטוב. זה בחינת החליל שהיה עשוי מימי משה. זה משה רבנו שלא חזר להיות בחטא העגל - המקביל לחטא עץ הדעת כידוע - והוא בבחינה של קודם החטא. זה אותו כלי שהיה מימות משה רבנו שהוא בבחינת אבוב שנקרא חליל. מחד הוא חלול, הוא חלל, אבל מאידך חלי קליה. ובעצם עיקר השם שירה נקרא על שם החליל. שהרי המשנה בהתחלת פרק חמישי בסוכה (דף נ' ע"א), המדברת על דיני השירה שהיתה בשמחת בית השואבה, לשון המשנה, "החליל חמישה ושישה זהו חליל של בית השואבה". על אף שמבואר בגמרא שהיו שם כל הכלים, ויתר על כן נוספו שם עוד כלים רבים בזמן שמחת בית השואבה (משנה דף נ"א ע"ב). אבל אפילו הכי הכל נקרא על שם החליל. א"כ בלשון המשנה משמע, כמו שהמפרשים מסבירים (ראה בברטנורא) שהשם של השירה נקרא על שם החליל. מדוע השם של השירה נקרא על שם החליל? כי עיקר נקודת השירה, היא התיקון שבנקודת השירה להפוך אותו משיר של פגעים ושיר של נגעים לשיר של תודה. לכן אומרת המשנה (ערכין י' א') "ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי", כלומר היה מסיים בחליל אחד (רש"י).

שירה בפה ובכלי

[כד] הנה נחלקו בגמרא (סוכה דף נ"א ע"א, וערכין דף י"א ע"א), האם עיקר השירה בכלי או עיקר השירה בפה. השירה שהיתה במקדש היתה מורכבת משני חלקים. שירה ששרים בפה, כגון שיר של יום ועוד סוגי שירים. והחלק שני של השירה היתה שירה בכלי. לכולי עלמא השירה היא גם בכלי וגם בפה. השאלה היא רק האם העיקר בכלי או בפה. עומק הדבר. מצד מה שהשירה היא שירה פנימית - היא שירה בפה. מצד מה שהשירה היא שירה בחוץ - היא שירה בכלי. כלומר, מצד מה שהשירה אין בה נקודה של רע - היא שירה בפה. מצד מה שהשירה יש בה נקודה של רע - היא שירה בכלים. כפי שידוע מאוד, כוח הרע ששולט באדם, שולט תמיד בחוץ. לשון אחרת, הוא שולט בכלים. נקודת הנשיקה של הרע לעולם אינה בנקודה הפנימית. כפי שהיה בשבט דן, שהיה מאסף לכל המחנות, ובו עמלק נגע (תנחומא פרשת כי תצא פרק י', ומוזכר בבעל הטורים במדבר י' כ"ה), וכן על זה הדרך. הכלים של האדם שהם קונים לו שביתתו הם נקודת הרע. שם נקודת הרע באדם. למאן דאמר עיקר שירה בפה - זוהי השירה של הנקודה הפנימית שבשיר. למאן דאמר עיקר שירה בכלי, זהו מצד בחינת שירה של פגעים ושירה של נגעים.

שירה בקטנים

[כה] הנה המשנה בערכין אומרת (דף י"ג ע"ב), "אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה". העבודה היא דווקא בגדולים ולא בקטנים. אסור בסתם להיכנס לעזרה, וזו סוגיה ארוכה ואכ"מ. אבל בכל אופן, "אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר. ולא היו אומרים בנבל וכנור אלא בפה כדי ליתן תבל בנעימה". בתקיעה שתקעו הכהנים, לא מוזכר שהיה קטן, כי אין כח קטן אלא בפיו. אבל בשירה של הלויים, מבואר כאן במשנה שגם צעירי הלויים, צוערי הלויים, היו שרים במקדש. על אף שבכללות אין עבודה בקטנים, אבל בשירה היתה עבודה מיוחדת. מה היתה העבודה שלהם? "כדי ליתן תבל בנעימה". לתת נעימות בשיר. כפי שאנחנו רואים, כאשר קול של קטן מצטרף לקולות של גדולים, הוא נותן נעימות בשיר. "רבי אליעזר בן יעקב אומר: אין עולין למנין". אותם קטנים לא מצטרפים למנין של הי"ב לויים הצריכים לדוכן (רש"י). "ואין עולים לדוכן. אלא בארץ היו עומדים וראשיהן בין רגלי הלויים". איפה הראש שלהם היה מונח - בין רגלי הלויים. הקטנים, שזה בבחינת הקטנות שבשירה, היכן הם נמצאים - על הארץ. ואינם עולים, כי הם קטנים. הם נמצאים בין רגליהם של הלויים הגדולים. שם תמיד נקודת הרע. "ויגע בכף ירכו" (בראשית ל"ב כ"ה). בחינת הנגיעה היא ברגליים, שהם הולכים לבר, הם הולכים לחוץ. שם נקודת השירה של הקטנים.

[כו] אבל מה התכלית של השירה שלהם? להעלות את הקטנות לגדלות. כמו שמנגנים בחליל, בחינת חלי קליה, מתוק קולו. באותה הבחנה נאמר "ליתן תבל בנעימה", לתת נעימות לקול. יש לנו שלושה דינים בגמרא שעושים לשם נעימות. יש לנו הדין של חליל שנקרא חליל מלשון חלי קליה, מתוק קולו (ערכין דף י' ע"ב). יש לנו הדין למאן דאמר שירה בפה, מדוע מוסיפים כלים - "לבסומי קלא" (ערכין י"א ע"א). גם זה לשם יופי ומתיקות הקול. יש לנו הדין של קטני הלויים שכאשר היו שרים, היה

זה לשם המתיקות של הקול, לתבל את הקול שיוצר נעימות ומתיקות בקול. אלו שלושת הכוחות של קטנות השירה, של השיר של פגעים והשיר של נגעים שאנו מתקנים אותו, ממתקים אותו, מעלים אותו. "ליתן תבל בנעימה" לתבל את השיר, למתק אותו.

[כז] ואיך היו נקראים אותם לויים צעירים? אומרת המשנה "וצוערי הלויים היו נקראין". צוערי הלויים היו נקראין מלשון צער. והגמרא אומרת "תנא וסועדי הלויים היו נקראין". שני לשונות. האם סועדי הלויים, מלשון סעד מלשון עזרה. או צוערי הלויים, מלשון צער. לפי תנא דידן נקראין צוערי "כיון דהני קטין קלייהו, והני עב קלייהו, הני מקטטי והני לא מקטטי קרי להו צערי". הם מצערים את הלויים בקולם. עי' ברש"י ובתפארת ישראל שנחלקו בכיצד היו מצערים. אבל בכל אופן ישנה הבחנה שקולם של הקטנים מצער את הגדולים, וישנה הבחנה שהוא מסעד את הגדולים. מצד נקודת עצמם שזה בחינת הרע שבעף הדעת, בחינת הרע שבשיר, הם מצערים את הלויים. צוערי הלויים. אבל מצד מה שהם מהפכים רע לטוב, מצד חלי קליה, מצד לתבל בנעימה, מצד זה הם הופכים להיות סועדי הלויים. זה העליה של נקודת השיר.

שירה על היין ושירה על המים

[כח] מבואר כמה פעמים בגמרא שאין אומרים שירה אלא על היין, כאן בסוגיה בערכין (דף י"א ע"א), וכן בברכות (דף ל"ה ע"א), כפי שידוע מאוד. "א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין, שנאמר ותאמר להם הגפן, החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים (שופטים ט' י"ג). אם אנשים משמח אלקים במה משמח. מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין". א"כ, יין הוא משמח אלקים ואנשים, ואין אומרים שירה אלא על היין. אבל מאידך, הרי בסוגיה דמסכת סוכה פרק החליל, שם השירה נאמרה בשמחת בית השואבה, ושם היתה שירה על המים. שמחת בית השואבה, מלשון הפסוק "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (ישעיה י"ב ג'). שמחת בית השואבה היא על שם שאיבת המים. שם היה מהלך לגמרי אחר של שיר, מהלך מדין שירה על המים. א"כ, ישנה שירה שהיא שירה על היין. וישנה שירה על המים. וישנם עוד סוגי שירה, שירת הביכורים, ושירה כמו שהזכרנו לעיל מהמשנה במסכת שבועות כאשר מרחיבים את גבולות העזרה וירושלים.

שירה על המים

[כט] אבל לענינו, ישנה שירה שנקראת שירה על היין שהוא משמח אלקים ואנשים. אדם הוא משמח בשתיה, ואלקים הוא משמח בשירתו. וישנה שירה שאומרים על המים. במדרש בראשית רבה (פרשה כ"ח פ"א) ומובא גם בילקוט בראשית פ"א רמז ז') מבואר שבתחילת בריאתו של העולם "לא היה קילוסו של הקב"ה עולה אלא מן המים". לאחר מכן התחדש המהלך שישנה שירה על היין. ולמה? יין - "אל תרא יין כי יתאדם" (משלי כ"ג ל"א), שהוא מידת הדין, מידת התרועה, כדברי הרמב"ן שהזכרנו בראשית הדברים, ואינו עיקר השירה, כי היא שירה של צרה. אין אומרים שירה אלא על היין שמשמח אלקים ואנשים, זו נקודת החיבור של האדם לבוראו. האדם מצד עצמו הוא צער, וכאשר הקב"ה הושיע אותו מנקודת הצער, זו שירה על היין שמשמח אלקים ואנשים. שירה שהיא בבחינה של תקיעה, היא שירה של מים, היא לא שירה של יין. בראשית הבריאה "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". כל הבריאה כולה היתה בבחינה של מים. זו שירה דמעיקרא, כאשר לא היה קילוסו עולה אלא מן המים. שירה שהיא בבחינת תרועה - היא שירה של יין. שירה שהיא בבחינת תקיעה - היא שירה על המים. אלו הם שני סוגים של שירה. מים, שזה הדין בשמחת בית השואבה - סוג אחר של שירה.

שירה של עבודה ושירה של שמחה

[ל] בסוגיה בסוכה בפרק החליל (דף נ' ע"ב) ישנה מחלוקת האם החליל דוחה את השבת. שמחת בית השואבה שהיתה במקדש, לכאורה היתה צריכה להיות בשבעת ימי חג הסוכות. אבל הרי אין לך לעולם שנה שלא יחול בה שבת בתוך סוכות. א"כ, האם בשבת קודש היו עושים שמחת בית השואבה רק בפה או שהיו עושים גם בכלי? אומרת הגמרא, "ת"ר, החליל דוחה את השבת, דברי רבי יוסי בר יהודה. וחכמים אומרים, אף יום טוב אינו דוחה". כלומר, ישנה מחלוקת האם מותר לנגן בחליל בשבת ויו"ט. "אמר רב יוסף, מחלוקת בשיר של קרבן". כלומר, המחלוקת האם נגינת החליל דוחה את השבת, לא נאמרה כלפי דיני שירה של סוכות בשמחת בית השואבה, אלא בשיר של קרבן. למה? דרבי יוסי ב"י סבר עיקר שירה בכלי,

ועבודה היא, ודוחה את השבת. ורבנן סברי עיקר שירה בפה, ולא עבודה היא, ואינה דוחה את השבת. למאן דאמר שעיקר שירה בפה, אין צורך לשם כך לדחות את השבת על ידי נגינה בכלי. מה שאין כן למאן דאמר עיקר שירה בכלי, נגינת הכלי היא לצורך, ואז כמו שכל עבודות בית המקדש הותרו בשבת, הותרה גם עבודה של שירה בכלי. כל זה נאמר בשבתות כל השנה שצריך לשיר על גבי הקורבנות. אבל שיר של שואבה, דברי הכל שמחה היא ואינו דוחה את השבת.

[לא] אומרת הגמרא כאן, שישנו חילוק יסודי בין השירה שהיתה בבית המקדש על היין, לבין השירה בשמחת בית השואבה. כל שירים שהיו שרים בבית המקדש, היו בעת שהיו מנסכים את הנסכים שהם יין. כלומר, השירה שהיתה על הקורבנות, לא בשעת ההקרבה היתה (אמנם ישנם שיטות שהיתה שירה גם בשעת ההקרבה, עי' אור שמח על הלכות קרבן פסח פ"א הי"ב). עיקר השירה שהיתה בבית המקדש - אין שירה אלא על היין. כל קרבן יש דין להביא איתו נסכים. בזמן שהיו מנסכים את היין, אז היו שרים את השיר בבית המקדש. ואומרת הגמרא שזה נקרא שיר של עבודה. מה שאין כן השירה שהיתה בבית המקדש בסוכות, לא עבודה היא, אלא שמחה היא, שמחה יתרה בלשון הגמרא (סוכה דף נ"א ע"א). ישנם כאן שני סוגי שירה. ישנו שיר שהוא שיר של עבודה, וישנו שיר שהוא שיר של שמחה יתרה. שיר שהיה על היין הוא שיר של עבודה. שיר שהיה על המים הוא שיר של שמחה. עומק הדבר לפי מה שנתבאר הוא ברור מאוד. בחינת יין שהיא בחינה של מלחמה, היא אותה בחינה של עבודה. בחינת המים שהיא תקיעה, שהיא רחמים, כולה שמחה יתרה. אין שם עבודה. אלו הם שני הקוים, שיר של יין ושיר של מים, תרועה ותקיעה, עבודה ושמחה יתרה.

[לב] הסוגיה שעסוק בה כל הש"ס שהיא שירה על היין, והסוגיה שעסוקה בה מסכת סוכה פרק החליל שהיא השירה על המים, הם סוגיות שונות לגמרי של שירה. ולכן בבית המקדש בזמן שמחת בית השואבה, היתה שמחה יתירה, והיו מוסיפים שם כלים נוספים, כמו שאומרת המשנה (דף נ"א ע"ב), וכן על זה הדרך. כי זו לא היתה שירה בבחינה של עבודה. זו לא היתה שירה בבחינה של תרועה. יין בכדי שיהיה מתוקן מה צריך לעשות איתו? צריך לקחת ענבים, לעשות מלאכה בהם, צריך להבדיל את הענבים, לדרוך אותם, וכו'. מה שאין כן מים, מצד טבע בריאתם הם מוכנים לשתיה אלא אם כן מישו קלקל אותם. יין מצד טבע בריאתו הוא לא מוכן לשתיה, כי יש בו עבודה. צריך להסיר את הקליפה, יש מלחמה עם הרע. מה שאין כן מים מצד טבע יצירתם הם ראויים לשתיה, שלו לא היה חטא לא היו נעשים מלוחים (בראשית י"ג א'[1](#)). זה בחינת שירה על המים, ובחינת שירה על היין.

שירה במגריפה

[לג] והנה למרות שבמשנה בערכין לא נזכרו אלא חמשת כלים, בגמרא (דף י' ע"ב), מבואר שהיה עוד סוג של כלי. "אמר רבא בר שילה אמר רב מתנה אמר שמואל, מגריפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר וכו'". מהו אותו סוג של כלי שהיה בבית המקדש? היכן מצאנו מגריפה בבית המקדש? רש"י שם מבאר, "שבה גורפין את דשן המזבח". המגריפה שבה היו גורפים את דשן המזבח, אומר רש"י, גם היתה כלי שיר. תוס' במקום (ד"ה מגריפה) תמהים עליו. "פירש בקונטרס שגורפין בה הדשן, וקשה דהא היתה כלי זמר". כלי לגריפה היתה או כלי לזמר? "אלא נראה לפרש דשני מיני מגריפות היו, אחת לדשן ואחת של שיר". אבל לשיטת רש"י, אותה מגריפה שהיתה של שיר היתה של דשן (עי' בשיעור על פרשת צו שנתבאר שישנם ב' בחינות בדשן, והוא עומק מחלוקת רש"י ותוס' אם הו' ב' מגריפות או חד, ואכמ"ל). עומק הדבר, לכולי עלמא, זה שיר שבא לגרוף רע. זה שיר שהיה בבית המקדש, אין שירה אלא על היין. גם פה ישנה נקודה של סילוק רע.

[לד] מה שאין כן שמחה שהיתה ב"ושמחת בחגיך" לשיטת הרמב"ם (הלכות לולב פ"ח הי"ב והי"ג), שיש שמחה בחג, ולשיטת התוס' (עי' תוס' סוכה דף נ' ע"ב ד"ה ורבנן) שהשמחה במים. מ"מ, לכולי עלמא היתה שם שמחה יתירה. זו לא שמחה של עבודה, זו לא שמחה של תרועה, זו לא שמחה של סילוק רע - זו שמחה מעיקרא. זו מעין השמחה שתהיה לעתיד לבוא, שהיא שמחה כמו שאמרנו שזו שירה שלא באה מכוח צרה, ולא תבוא אחריה צרה, אלא זו שירה על עצם ההווה של הבריאה, וזה שהיו אומרים שם "אשרי מי שלא חטא" (סוכה דף נ"ג א').

[לה] הנה הגמרא בערכין (דף י"א ע"א) שואלת, "אמר רב יהודה אמר שמואל, מנין לעיקר שירה מן התורה". כתשובה, הגמרא מביאה כאן עשר שיטות מהיכן לומדים את דיני שירה מן התורה. שיטה ראשונה, "ושַׁרְתָּ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים י"ח ז'), איזהו שירות שבשם, הוי אומר זה שירה". זהו מדין שירות. מאן דאמר אחר, "חזקיה אמר מהכא וכנניהו שר הלויים במשא יסור במשא כי מבין הוא (דבה"י א' ט"ו כ"ב), אל תקרי יסור אלא ישיר". ומאן דאמר אחר, "מהכא, לעבוד עבודת עבודה (במדבר ד' מ"ז), איזהו עבודה שצריכה עבודה, הוי אומר זו שירה". רוב השיטות סוברות שדין שירה מדין עבודה. איזהו עבודה שיש בה עבודה, זהו דין שיר בבית המקדש. בשעה שעובדים בניסוך צריכים לשיר. כלומר, זו עבודה שבאה בתוכה עוד עבודה, כי העבודה של השירה היא מדין עבודה. מה שאין כן בעומק, יש מאן דאמר אחד שאומר "חנניא בן אחי רבי יהושע אמר מהכא, משה ידבר והאלוקים יעננו בקול (שמות י"ט י"ט), על עסקי קול". לפי חנניא, מהיכן לומדים את הדין שירה? מה"אלוקים יעננו בקול". לפי רוב השיטות, שירה היא מדין עבודה. העבודה היא לא מצד הבורא יתברך שמו. העבודה היא מצד האדם. מצד זה, זו שירה שבשורשה היא על היין. היא נקודת העבודה. נקודה של התרועה, נקודה של המלחמה, של סילוק הרע. מה שאין כן לחנניא, לומדים את השירה מ"משה ידבר והאלוקים יעננו בקול". מצד זה, זו שירה בבחינה של אלוקים יעננו בקול. שם אין רע, לא יגורך רע (תהלים ה' ה'), זו לא עבודה, זה לא מסע, זו שירה מעיקרה, זו בחינה של תקיעה דלעתיד לבוא.

שירה בלשון אמירה ובלשון דיבור

[לן] הנה יש לדקדק שבמשנה בערכין (דף י"ג ע"ב) כאשר כתוב לשון של שירת הלויים, אומרת המשנה, "אלא בשעה שהלויים **אומרים** בשיר". בעוד שבמשנה במסכת תמיד (דף ל"ג ע"ב, סוף משנה ג'), אומרת המשנה בסדר העבודה של כל יום, "ושתי חצוצרות בידם, תקעו והריעו ותקעו, באו ועמדו אצל בן ארזא, אחד מימינו ואחד משמאלו, שחה לנסך, הניף הסגן בסודרים, והקיש בן ארזא בצלצל", ואז אומרת המשנה, "**ודיברו** הלויים בשיר". כלומר, ישנה בחינה שהשירה נקראת דיבור, וישנה בחינה שהשירה נקראת אמירה. "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות י"ט ג'), דיבור לשון קשה ואמירה לשון רכה (רש"י שם). שתי בחינות בשירה. מצד מה שהשירה היא בבחינה של תרועה, מצד זה **דיברו** הלויים בשיר. מצד מה שהשירה היא אמירה רכה, בחינה של תקיעה, מצד זה "הלויים **אומרים** בשיר".

[1] עי' מנחות כ"א א' ברש"י ד"ה אינה שובתת. ועי' מו"ק י"א א' ברש"י ד"ה טווייה באחיה, שכתב שהמלח נברא מן המים כדגים. כלומר האב הוא המים המתוקים, והבנים הם הדגים והמלח, עי"ש. ועי' בתרגום ירושלמי על בראשית י"ט כ"ו, שתרגם ותהי לנציב מלח, והא היא קיימא עמוד דמלח עד זמן שתיתי תחיה דיוחן מתיא. ועי' בזהר ויחי רמ"א ב' (אות תרס"ו בסולם), מלח ממרק ומבשם מרירא לאטעמא. וא"כ המים ביצירתם אינם מלוחים, כי המלח מהפך כל מרירו למתוק כבזהר לעיל. ומוכרח בעומק שהמלח מושרש בחטא, והחטא המוזכר להדיא בתורה הוא נציב המלח, ולכן נק' מלח סדומית שבים. לולי החטא אזי כשם שיש דגים בים כן היה מלח, אולם היה שוקע וכד' ולא מתערב במים, ולעת"ל כן יהיו המים.

- [סוגיות בפרשה] 1]
- [פרשת השבוע] 2]

Source: <http://bilvavi.net/shiur> 038-בהעלותךשירה

Links

[1] <http://bilvavi.net/sugios>

[2] <http://bilvavi.net/parsha.hashavua>